

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

Лілія МАРТИНОВА

квітня 2026 р.

ПРОГРАМА СПІВБЕСІДИ

(на основі НРК6, НРК7 здобутого за іншою спеціальністю)

Освітній ступінь	«магістр»
Галузь знань	J Транспорт та послуги
Спеціальність	J3 Туризм та рекреація
Освітня програма	Міжнародний туристичний бізнес

Вінниця 2026

ВСТУП

Програма для осіб, які вступають на навчання для здобуття ступеня магістра за спеціальностями J3 Туризм та рекреація на основі НРК6, здобутого за іншою спеціальністю, складають додаткове вступне випробування у формі співбесіди, з метою перевірки набуття особою компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю J2 «Готельно-ресторанна справа та кейтеринг» та з метою перевірки здатності до опанування освітньої програми «Міжнародний туристичний бізнес».

Позитивний результат співбесіди є умовою допуску до конкурсу.

Програма складається з таких розділів:

1. Організація туризму.
2. Маркетинг в туризмі.
3. Менеджмент в туризмі.
4. Економіка туризму.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ СПІВБЕСІДИ

Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ

Туризм як сфера господарської діяльності. Туризм як вид соціокультурної та рекреаційної діяльності. Туризм як третинний сектор економіки. Поняття туристичної послуги, її соціально-економічна характеристика. Роль та місце туризму в сучасному суспільстві. Соціально-економічні проблеми розвитку туризму в суспільстві. Туристична економіка. Функції туризму та умови його розвитку. Туристичний продукт та його складові.

Класифікація туризму за різними ознаками. Класифікація туризму за формами. Класифікація маршрутів та турів. Класифікація туристичних підприємств. Види підприємств - туроператори та турагенти. Типи туристів та ознаки їх класифікації.

Всесвітня туристична організація: історія створення, організаційна структура, роль та значення у формування міжнародних туристських обмінів. Комітети та комісії UNWTO: їх функції та завдання. Туристична політика: визначення та класифікація. Світова туристична політика та роль міжнародних організацій у її формування та регулюванні. Структура міжнародних зв'язків та співробітництво у галузі туризму.

Статистика туризму: методологія розрахунків та показники розвитку міжнародного туризму. Сталий розвиток туризму та дестинацій. Рекомендації UNWTO з метрологічної структури туризму. Проблеми обліку туристських витрат та розрахунків. Мультиплікативний ефект в туризмі. Основні показники, які включені в статистику туризму.

Періодизація історії світового туризму, передумови його виникнення та умови розвитку. Характеристика розвитку туризму у світі на сучасному етапі. Вплив на розвиток туризму світу і України COVID-19 та російсько-української війни. Транснаціоналізація готельно-туристського бізнесу.

Структура управління туристичною сферою в Україні. Завдання та функції державних органів управління сферою туризму. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ): функції, діяльність. Документи, що регулюють діяльність виконавчих органів в галузі туризму. Недержавні громадські організації та їх місце у регулюванні розвитку туристської сфери. Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні. Державні національні програми розвитку туристських дестинацій, законодавчі та підзаконні нормативні акти, що регламентують та регулюють такий розвиток.

Організаційно-правовий механізм регулювання туристської діяльності. Туристське законодавство. Закон України «Про туризм». Соціальний механізм регулювання. Соціальне значення туризму. Економічний механізм регулювання. Економічне значення туризму та його внесок в державний та місцевий бюджети. Гуманітарний механізм регулювання. Виховна складова туризму. Екологічний механізм регулювання. Екологічний туризм та геологістика природних ресурсів країни. Транскордонне співробітництво та стимулювання міжнародних обмінів в прикордонних зонах (коридорах)

Ліцензування в туризмі. Нормативно-правова база ліцензування. Види туристської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Ліцензійні умови та правила їх

виконання. Вимоги до матеріально-технічної бази, кадрового складу та інші вимоги щодо забезпечення ліцензійних умов. Ліцензування транспортних перевезень. Правила ліцензування автотранспортних перевезень. Сертифікація маршрутів.

Загальна характеристика підприємства, мета його функціонування. Види підприємств. Види туристських підприємств та їх особливості. Принципи організації їх діяльності. Ресурсне забезпечення туристського підприємства. Перспективи розвитку туристських підприємств в Україні.

Система транспортного забезпечення в туризмі та класифікація транспортних засобів. Ознаки класифікації видів та форм транспортних перевезень. Види транспортних подорожей та їх характеристика. Перелік нормативно-законодавчих актів, що регулюють міжнародні транспортні перевезення. Перевізні документи та правила їх оформлення. Питання безпеки туристичних транспортних подорожей. Особливості розробки транспортних маршрутів. Вимоги щодо перевезень туристів на рейсових та чартерних маршрутах. Характеристика системи міжнародних транспортних перевезень.

Сучасний стан ринку авіаперевезень. Технологія обслуговування туристів на авіатранспорті. Основні правила перевезення туристів та їх багажу на авіатранспорті. Основні види тарифів на авіатранспорті, що використовуються при формуванні ціни на авіа переліт туристів. Система пільг, що використовується на авіатранспорті. Умови організування чартерних перевезень. Авіа-чартер. Класи авіа перельотів. Система тарифів та пільг на авіатранспорті. Особливості перевезення багажу туристів. Організація карго-рейсів. Характеристика діяльності IATA як базової організації щодо регулювання міжнародних авіаперевезень, формування розкладу рухів рейсів на міжнародних маршрутах та встановлення нормативних тарифів.

Стан розвитку залізничних сполучень. Нормативно-законодавча основа міжнародних та внутрішніх перевезень на залізничному транспорті. Технологія перевезення та обслуговування туристів на залізничному транспорті. Організація спеціальних залізничних турів (турпоїздів). Специфіка перевезення туристів залізничним транспортом за кордоном. Особливість залізничних перевезень на міжнародних маршрутах.

Особливості обслуговування водним транспортом та формування круїзних територій. Особливості лінійних та каботажних маршрутів. Типи та класи суден. Характеристика основних круїзних територій світу. Організація круїзних туристичних маршрутів та їх специфіка. Види круїзів та їх характеристика. Ознаки класифікації суден за категоріями та кают за розрядами. Особливості організації круїзів на міжнародних лініях. Основні етапи організації перебування туристів на круїзному судні та особливості змісту програм обслуговування. Особливості організації берегового обслуговування туристів та організації екскурсійних програм. Особливості перевезення туристів на поромках та переправах. Умови фрахтування суден на короткострокові перевезення: прогулянки вихідного дня; екскурсії, анімаційні заходи, дискотеки та тематичні вечори тощо.

Види автотранспортних перевезень. Розробка туристичного автотранспортного маршруту. Визначення економічної ефективності рейсів та складання графіків руху. Диспетчерування автотранспортних пасажирських перевезень. Розрахунок вартості проїзду. Організація перевезень на регулярних

маршрутах. Особливості організації спеціалізованого автотранспортного маршруту. Організація прокату автомобілів.

Поняття та основні види туристичних формальностей. Світова та національна нормативно-законодавча база виконання туристичних формальностей. Перелік основних нормативних документів, які забезпечують спрощення туристичних формальностей та встановлення візового режиму в ряді країн світу. Паспорти та їх види. Правила оформлення паспортів громадянам України для виїзду за кордон. Класифікація віз та встановлення візового (безвізового) режиму в'їзду до країни. Правила в'їзду-виїзду та транзитного проїзду через територію України та іноземних держав. Оформлення візних віз. Ступені захисту марки візи від підробки. Основні реквізити туристичної візи.

Визначення понять «митні формальності», «митний догляд», «митна декларація». Поняття митних формальностей та органи, що забезпечують їх виконання. Задачі Державної митної служби. Правила ввозу в Україну та вивозу з України речей і товарів. Процедура митного догляду та правила оформлення митної декларації. Валютні формальності. Правила перевезення валюти та інших цінностей через державний кордон України. Медико-санітарні формальності для туристів. Перелік міжнародних документів, що регулюють питання в'їзду-виїзду в екологічно (медично) небезпечні території. Епідеміологічно небезпечні території та правила поведінки туристів при здійсненні подорожей.

Види страхування в туризмі. Обов'язкові види страхування. Правила і порядок страхування туристів та їх майна та порядок виплати страхових сум. Порядок відшкодування страхових сум на медичне лікування. Дії застрахованого в разі настання страхового випадку.

Основні види туристичних документів. Види договорів в туризмі та порядок їх оформлення. Договір на туристичне обслуговування. Ваучер як основний туристичний документ. Правила оформлення туристичних ваучерів. Інформаційні, облікові, розрахункові та звітні туристичні документи. Оформлення документів туристичної групи. Порядок та послідовність оформлення документів індивідуальних туристів.

Процес бронювання послуг готельних, транспортних, екскурсійних підприємств. Правила взаємодії туристичної фірми та готельного підприємства. Процеси замовлення послуг підприємств ресторанного господарства та узгодження меню. Оформлення замовлень на комплексне туристичне обслуговування. Оформлення бронювання туристичних послуг та дотримання технології бронювання. Основні види автоматизованих систем бронювання та резервування в туризмі. Порядок бронювання в режимі on-line. Порядок бронювання через Internet. Підтвердження факту купівлі-продажу та форми оплати замовлених послуг. Своєчасна та несвоєчасна ануляція туристичних послуг. Правила dead-line. Компенсація та штрафні санкції в разі несвоєчасної ануляції.

Процеси організації, обліку та контролю туристичного обслуговування. Види та форми розрахунків за туристичне обслуговування. Обов'язки представника туристичної фірми за кордоном та його повноваження. Взаємозалік та бартерні відносини в туризмі. Оформлення повернення коштів за невикористане обслуговування.

Основні права та обов'язки туристів. Порядок відшкодування втрат в разі невиконання або неякісного виконання туристичного обслуговування. «Договір» та «недоговір» шкода. Порядок компенсації втрат. Нормативно-правові акти щодо забезпечення безпеки туристичних подорожей. «Фактори ризику» в туризмі та основні заходи щодо нівелювання їх наслідків. Правила поведінки туристів на транспорті. Правила поведінки туристів в разі надзвичайних ситуацій (тероризм, бандитизм та інші кримінальні дії). Правила поведінки туристів в разі виникнення травмонебезпеки, шкідливого впливу довкілля, пожежонебезпеки, випромінювання, підвищеної запиленості і загазованості повітря, впливу хімічних факторів тощо. Правила поведінки туристів в разі специфічних факторів ризику. Обов'язки туристів щодо дотримання правил поведінки в країні (місці) перебування та формування сприятливого психологічного клімату в групі. Обов'язки рецептивної туристичної фірми щодо надання допомоги в разі настання форс-мажорних обставин.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабаниць А. Організація туризму: електронний навч. посіб. Київ: МДУ, 2024. 449 с. URL : <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6037>
2. Балашова Р. І. Організація діяльності туристичного підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури 2019. 184 с.
3. Брич В. Я. Організація туризму : навч. посіб. ; за заг. ред.. проф.. В. Я. Брича. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 449 с.
4. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. Київ: Центр навч. літератури, 2019. 178 с.
5. Горіна Г. О. Ринок туристичних послуг: навч. посіб. Львів: Магнолія. 2021. 180 с.
6. Джинджоян В. В., Горожанкіна Н. А., Бойко З. В. Основи туризмознавства: навч. посіб. Київ: Видавечь ФОП Піча Ю.В., 2022. 246 с.
7. Кіптенко В. К., Малиновська О. Ю. Організація екскурсійних послуг: підручник. Херсон: Олді-плюс, 2018. 518 с.
8. Організація туризму: навч. посіб. /уклад. О.М. Перепелюк. Умань: Сочінський М.М., 2022. 128 с.
9. Федорченко В. К., Мініч І. М. Організація туризму в Україні: регіональні аспекти : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2021. 338 с.

Розділ 2. МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМІ

Сутність маркетингу, еволюція його визначення. Поняття, які становлять теоретичні основу маркетингу. Основні цілі, принципи та функції маркетингу. Види маркетингу залежно від масштабів і сфери діяльності, співвідношення між попитом та пропозицією. Поняття концепції маркетингу та основні етапи її розвитку. Системний підхід до організації маркетингу. Поняття багатоплановості маркетингової діяльності. Види маркетингу залежно від критеріїв, що кладуть в основу класифікації.

Основні категорії та поняття маркетингу в туризмі. Еволюція концепцій маркетингу в туризмі. Соціально-етичний маркетинг та перспективи його

використання в туризмі. Концепція сталого розвитку туризму та її прикладне значення в маркетинговій діяльності у сфері туризму. Тенденції розвитку сучасної індустрії туризму в контексті маркетингу.

Сутність, зміст та особливості маркетингу в туризмі. Туристичний продукт як об'єкт маркетингового управління. Характеристика та особливості послуг туристам з точки зору маркетингу. Суб'єкти та рівні маркетингу в туризмі. Маркетинг туристичних підприємств і маркетинг туристичних організацій. Маркетинг місць і туристських дестинацій. Концепції «маркетингу вражень» і «маркетингу відносин» та перспективи їх застосування в туризмі, Internet-маркетинг в туризмі. Принципи туристичного маркетингу. Характеристика основних етапів процесу маркетинговою управління на туристичних підприємствах і в туристичних організаціях.

Цілі та види маркетингових досліджень в туризмі. Алгоритм та характеристика етапів проведення маркетингових досліджень на туристичних підприємствах і в туристичних організаціях. Принципи та форми організації маркетингових досліджень туристичним підприємством. Соціально-етичні норми маркетингових досліджень в туризмі.

Маркетингова туристична інформація. Види та основні правила збору, обробки і використання маркетингової туристичної інформації. Маркетингова інформаційна система туристичного підприємства. Первинні та вторинні джерела маркетингової туристичної інформації, їх характеристика. Характеристика внутрішніх та зовнішніх джерел маркетингової туристичної інформації.

Кількісні та якісні методи збору первинної інформації в туризмі. Практика застосування методів опитування на туристичному підприємстві. Структура та правила складання анкети для опитування потенційних споживачів туристських послуг та туристів. Експеримент та імітація як методи отримання первинної інформації, види та приклади його використання в практиці туризму. Маркетингові дослідження та методики отримання маркетингової туристичної інформації в середовищі Internet. Експертні методи отримання і оцінки маркетингової туристичної інформації, їх види та правила використання. Метод фокус-групи та глибинне інтерв'ю в маркетингових дослідженнях на туристичних підприємствах (організаціях).

Основні напрямки проведення маркетингових досліджень в туристичних організаціях і підприємствах. Дослідження середовища маркетингу туристичного підприємства (організації). Мікро-, мезо- макро- та мегасередовище туристичного підприємства (організації).

Маркетингові дослідження туристичного ринку. Маркетингові дослідження конкурентів та конкурентного середовища на туристичному ринку. Маркетингові дослідження споживачів туристичних послуг. Характеристика основних факторів, що впливають на туристичний попит. Дослідження поведінки споживачів туристичних послуг.

Основні напрямки та етапи формування продуктової політики туристичного підприємства. Аналіз туристичного продукту. Характеристика чотирьохрівневої концепції туристичного продукту. Асортиментна політика

туристичного підприємства. Концепція життєвого циклу туристичного продукту. Основні етапи розробки та впровадження нового туристичного продукту.

Сутність, цілі і завдання цінової політики туристичного підприємства. Види цін. Характеристика основних етапів розробки цінової політики. Фактори, що визначають цінову політику туристичного підприємства. Основні методи ціноутворення, що використовуються в туризмі. Характеристика цінових стратегій, що можуть застосовуватись туристичним підприємством.

Зміст та особливості маркетингової політики збуту туристичного продукту. Основні етапи розробки збутової політики.

Посередницька діяльність та функції посередників в сфері туризму. Характеристика ринкових посередників у сфері туризму. Internet-технології та системи резервування на основі комп'ютерних мереж. Вертикальні маркетингові системи в збутовій політиці туристичних підприємств. Туристичні мережі та їх маркетингова збутова політика.

Комплекс маркетингових комунікацій туристичного підприємства (організації). Персональний продаж в комплексі маркетингових комунікацій туристичного підприємства. Технологія персонального продажу. Стимулювання збуту в комплексі маркетингових комунікацій туристичного підприємства. Робота з громадськістю в комплексі маркетингових комунікацій туристичних підприємств і організацій. Реклама в комплексі маркетингових комунікацій туристичних підприємств і організацій. Особливості та види реклами в туризмі. Виставкова та ярмаркова діяльність туристичних підприємств і організацій. Фірмовий стиль туристичного підприємства (організації). Елементи фірмового стилю. Технологія брендингу в туризмі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посіб. ред.: проф. Перерва П. Г., проф. Матросова В. О., доц. Проскурня О. М ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2020. 893 с.
2. Захарченко В. І., Метіль Т. К. Маркетинг у туристичній діяльності : навч. посіб. для студ. ун-в. ; ОНПУ, ІДГУ. Одеса, Ізмаїл : Фенікс, 2020. 232 с. URL : <https://lnk.ua/OK8MYgY9E>
3. Іванова Л. О., Семак Б. Б., Вовчанська О. М. Маркетинг послуг : навч. посіб. Київ : Магнолія – 2006, 2026. 508 с.
4. Ларіна Я.С. Маркетинг міжнародного туризму : навч. посіб. Херсон : Гельветика, 2019. 412 с.
5. Онищук Н. В., Мазуркевич І. О. Стратегічний маркетинг в туризмі : навч. посіб. Вінниця. 2023. 260 с.
6. Полінкевич О. М. Маркетинг туризму та готельно-ресторанної справи : навч. посіб. Луцьк : ЛНТУ, 2022. 288 с.
7. Смирнов І. Г., Любіцева О. О. Маркетинг сталого туризму : навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 256 с.

Розділ 3. МЕНЕДЖМЕНТ В ТУРИЗМІ

Менеджмент як вид професійної управлінської діяльності в умовах ринкових відносин. Менеджмент в туристичній індустрії: наукова і практична діяльність, її зміст, структура, взаємозв'язок з суспільними та спеціальними дисциплінами. Розвиток менеджменту і туризму як сфер людської діяльності.

Сучасна туристична організація та її залежність від факторів макросередовища.

Сутність організаційних структур. Види організаційних структур у сфері туризму. Умови ефективності структури управління підприємств курортного та туристичного сервісу. Типи зв'язків в організаційній структурі. Поняття масштабу керованості та контролю. Необхідність розподілу прав та обов'язків. Централізація та децентралізація. Диференціація та інтеграція.

Функціональна спеціалізація управління в туристичних підприємствах. Класифікація функцій менеджменту. Основні (загальні) та спеціальні функції менеджменту, їх взаємозв'язок. Функції планування і прогнозування. Рівні планування діяльності підприємств туристичної індустрії. Стратегічне та поточне планування діяльності туристичних підприємств. Функція організації як базисна функція менеджменту туристичного підприємства. Функція мотивації (стимулювання), її сутність і значення, порядок і напрями реалізації на підприємствах туристичної індустрії. Функція контролю як форма зворотного зв'язку від підрозділів підприємства до органів управління. Види контролю в туристичній індустрії. Органи зовнішнього і внутрішнього контролю за діяльністю туристичних підприємств. Характеристика та класифікація спеціальних (конкретних) функцій менеджменту в туристичних підприємствах. Співвідношення і взаємозв'язок функцій менеджменту в управлінських системах різних рівнів.

Сутність методів менеджменту, їх зміст і зв'язок з функціями управління. Класифікація методів менеджменту, їх взаємозв'язок. Економічні методи менеджменту, їх значення та напрями використання в туристичній індустрії. Зміст економічних методів менеджменту, комерційний розрахунок, ціноутворення, прибуток, матеріальне стимулювання. Організаційно-розпорядчі (адміністративні) методи менеджменту: організаційне регламентування – закони, статuti, положення, організаційне нормування, інструктування. Особливості регламентування в туристичних підприємствах. Значення людського фактору в управлінні підприємствами туристичної індустрії. Цілі, задачі та форми використання соціально-психологічних методів менеджменту.

Сутність управлінських рішень, їх значення для ефективності роботи туристичних підприємств. Класифікація управлінських рішень. Вимоги до управлінських рішень. Технологія підготовки та прийняття управлінських рішень. Методи розробки варіантів управлінських рішень: експертної оцінки, моделювання, «мозкового штурму», порівняння. Характеристика факторів, що впливають на ефективність управлінських рішень. Етапи реалізації управлінських рішень.

Прийняття маркетингових рішень в умовах нестабільності туристичного

ринку. Процес формування та підтримки конкурентної раціональності. Процес планування маркетингу в сфері туризму. Управління маркетинговою розвідкою. Управління товарно-цінковою політикою туристичної фірми. Система підтримки маркетингових рішень. Взаємозв'язки та складові інструментальних стратегій маркетингу. Управління каналами розподілу послуг та їх просуванням на ринок.

Роль персоналу в досягненні ефективності та підвищення конкурентоспроможності. Організаційна поведінка як об'єкт управління, та фактори що визначають її якість в підприємствах туристичної індустрії. Зміст та завдання управління персоналом на туристичних підприємствах. Професії та посади основних підрозділів туристичних підприємств. Кваліфікаційні вимоги до професій та посад основних підрозділів туристичних підприємств. Особливості професійного розвитку та зміст навчальних тренінгів персоналу в туристичних підприємствах. Критерії ділової оцінки персоналу. Корпоративна культура та її елементи в управлінні персоналом підприємств туристичної індустрії.

Поняття інвестиційної діяльності. Характеристика об'єкту інвестування. Формування інвестиційних програм, їх структура та організація фінансування.

Міжнародні туристичні організації. Їх види, мета та завдання. Всесвітня туристична організація. Роль міжнародних організацій у регулюванні туристичної діяльності. Інструменти регулювання міжнародної туристичної діяльності. Практика та процедури регулювання туристичної діяльності. Адаптація міжнародних правових актів на національному рівні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андrenко І. Б., Кравець О.М., Писаревський І.М. Менеджмент туризму: навч. посіб.; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 402 с.
2. Білоусов О. М., Лугінін О. Є., Морозова О. С., Соколова Л. В. Менеджмент туристичної галузі: підручн. Херсон: ВД «Гельветика», 2017. 580 с.
3. Джинджоян В.В., Корнеєв М.В., Ходак О.В., Небаба Н.О. Економіка та менеджмент міжнародного туризму: навч. посіб. Київ: Видавництво «Каравела», 2024. 376 с.
4. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посіб. ред.: проф. Перерва П. Г., проф. Матросова В. О., доц. Проскурня О. М ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2020. 893 с.
5. Ільницька-Гикавчук Г. Менеджмент в туризмі : навч. посіб. Київ : Магнолія-2006, 2025. 190 с.
6. Менеджмент туристичної індустрії: підручник у 3-х ч. / Руденко В. П., Вацеба В. Я., Підгірна В. Н., Цепенда М. В. та ін. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. 504 с.
7. Панченко Ю.В., Лугінін О.Є., Фомішин С.В. Менеджмент внутрішнього і міжнародного туризму: навч. посіб. Херсон: Олді-плюс, 2017. 342 с.

Розділ 4. ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ

Економічна природа та функцій туризму. Місце і роль туризму в системі ринкового господарства України, їх взаємозв'язок з іншими галузями ринкового господарства. Вплив туризму на платіжний баланс країни, міжнародну торгівлю, зайнятість, екологію, соціально-культурну сферу. Особливості функціонування туристичного ринку. Критерії, показники і методи оцінки економічного впливу. Модель витрати-випуск як інструмент опису галузевих взаємовідносин економічної системи. Інфраструктура туристичного ринку, характеристика її складових елементів, функції, галузеві економічні відносини. Особливості пропозиції туристичного продукту на ринку. Форми пропозиції туристичних послуг. Основні фактори, що впливають на пропозицію туристичного продукту на ринку іноземного, закордонного та внутрішнього туризму. Особливості попиту на туристичному ринку. Фактори, що впливають на попит на ринку туристичних послуг, їх кількісна оцінка. Еластичність попиту на туристичний продукт по ціні. Поняття місткості ринку.

Місце реалізації туристичного продукту (послуг) в економіці суб'єктів туристичного бізнесу. Методи планування продажу туристичного продукту й окремих послуг. Оцінювання запасу фінансової міцності підприємства. Характеристика головних методів аналізу та його інформаційне забезпечення.

Виробнича програма туристичного оператора: сутність і структура. Принципи та етапи розробки виробничої програми туристичного оператора. Місце готельного господарства в обслуговуванні туристів. Сутність і показники експлуатаційної програми підприємств готельного типу. Розробка експлуатаційної програми підприємств розміщення туристів. Економічна сутність і види діяльності підприємств харчування. Класифікація підприємств харчування в туристичній сфері діяльності. Характеристика продукції підприємств харчування. Склад і структура товарообороту. Обґрунтування виробничої програми та плану товарообороту

Характеристика основних засобів туристичних підприємств. Види та оцінка вартості основних засобів туристичних підприємств. Сутність зносу та амортизації основних засобів. Методичний інструментарій і порядок проведення економічного аналізу стану та ефективності використання основних засобів туристичних підприємств.

Сутність обігових коштів підприємства туристичного бізнесу. Характеристика складу та структури обігових коштів туристичного бізнесу. Кругообіг обігових коштів підприємства. Методика обчислення показників ефективності використання обігових коштів туристичного підприємства. Підходи до планування і нормування оборотних коштів, авансованих у товарно-матеріальні цінності підприємства туризму. Сутність управління дебіторською заборгованістю підприємств туристичної індустрії. Характеристика етапів процесу управління дебіторською заборгованістю підприємств туризму.

Сутність та склад грошових активів підприємства туристичної індустрії.

Сутність управління грошовими коштами підприємства туристичної індустрії. Склад основних елементів грошових активів туристичного підприємства. Мета і принципи економічного управління рухом грошових коштів. Методи оптимізації руху грошових коштів. Планування руху грошових коштів підприємств. Оцінювання ефективності формування та використання грошових коштів.

Поняття трудових ресурсів, трудового колективу, кадрів, персоналу туристичних підприємств. Класифікація трудових ресурсів в туризмі. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу формування та використання трудових ресурсів в туризмі.

Аналіз формування та використання персоналу підприємства туристичної індустрії. Послідовність аналізу персоналу підприємства. Показники аналізу руху персоналу. Показники оцінки складу персоналу підприємства туристичної індустрії. Показники удосконаленості персоналу підприємства туристичної індустрії. Показники, що використовуються при плануванні чисельності персоналу підприємства туристичної індустрії.

Поняття продуктивності праці. Виробіток та трудомісткість, як основні показники продуктивності праці. Етапи проведення аналізу продуктивності праці персоналу підприємств туристичної індустрії. Фактори, що обумовлюють рівень та можливості зростання продуктивності праці на туристичних підприємствах. Ефективність використання трудових ресурсів на туристичних підприємствах. Методи планування чисельності персоналу на туристичних підприємствах в цілому та по окремих категоріях персоналу.

Функції оплати праці. Принципи організації матеріального стимулювання працівників підприємств туристичної індустрії. Тарифна система оплати праці. Тарифна сітка. Тарифна ставка. Тарифікація робіт. Тарифікація робітників. Тарифно-кваліфікаційний довідник. Система організації матеріального стимулювання працівників у підприємствах туристичної індустрії. Розробка системи матеріального стимулювання праці працівників підприємств туристичної індустрії. Форми оплати праці. Обґрунтування розмірів тарифних ставок (окладів). Методи визначення розміру тарифної ставки. Формування системи додаткового стимулювання праці.

Сутність витрат підприємства на оплату праці. Фонд оплати праці підприємств туристичної індустрії. Етапи аналізу формування та використання фонду оплати праці в підприємстві туристичної індустрії. Показники із заробітної плати: фонд оплати праці, зарплато місткість, зарплато віддача, рівень фонду заробітної плати, рентабельність фонду оплати праці. Система додаткового стимулювання трудової активності працівника. Форми матеріального стимулювання, пов'язані з трудовим внеском. Показники, що характеризують використання календарного фонду робочого часу. Умови підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Сутність і роль фінансів туристичних підприємств та їх зв'язок з державним фінансовим механізмом та зі складовими фінансового ринку. Взаємозв'язок фінансової діяльності туристичних підприємств з найважливішими інститутами фінансового ринку - комерційними банками,

фондовими і валютними біржами, інвестиційними фондами, пенсійним фондом, страховими компаніями тощо. Поняття фінансових ресурсів туристичних підприємств, їх склад та характеристика. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств туристичної сфери. Показники оцінки ефективності використання фінансових ресурсів туристичних підприємств. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємств. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу формування та використання фінансових ресурсів у туризмі. Цілі та завдання управління фінансовими ресурсами туристичних підприємств. Оптимізація співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Економічна сутність доходів туристичних підприємств, характеристика їх складу. Класифікація доходів туристичних підприємств залежно від напрямів діяльності та відповідно до норм Національного стандарту бухгалтерського обліку. Особливості та джерела утворення доходів підприємств туристичної сфери. Комерційний дохід від надання послуг як головна складова доходів туристичних підприємств. Джерела формування комерційного доходу туроператорів та турагентів. Показники, що характеризують обсяг та рівень комерційних доходів від надання послуг туристичними підприємствами, методика їх розрахунку. Цілі та завдання управління доходами підприємств туристичної сфери. Структурно-логічна схема процесу управління доходами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Поняття, склад та структура експлуатаційних витрат в засобах розміщення туристів. Поточні витрати турагентів та туроператорів. Особливості визначення собівартості в засобах розміщення туристів. Експлуатаційна та повна собівартість послуг розміщення. Особливості визначення собівартості туристичного продукту. Показники оцінки загального обсягу і рівня поточних витрат на туристичних підприємствах: абсолютні, відносні, показники ефективності. Фактори, що визначають обсяг та рівень поточних витрат підприємств туристичної сфери. Характеристика впливу на поточні витрати зовнішніх та внутрішніх факторів. Цілі та завдання управління поточними витратами на підприємствах туристичної сфери. Структурно-логічна схема процесу управління поточними витратами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Прибуток як економічна категорія та узагальнюючий показник економічної ефективності господарської діяльності підприємств туристичної сфери. Види та джерела утворення прибутку підприємств туристичної сфери. Економічні підходи до характеристики прибутку підприємства: залежно від виду діяльності, порядку визначення, методики оцінки, мети визначення. Поняття мінімального, цільового, нормального та максимального прибутку туристичних підприємств, методичні підходи до оцінки його розмірів. Поняття рентабельності підприємств туристичної сфери. Показники вимірювання прибутковості та рентабельності туристичних підприємств. Фактори, що впливають на формування прибутку підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих видах діяльності (окремих господарських операціях). Методичні підходи до розробки плану (прогнозу) формування фінансового результату

(прибутку) підприємств туристичної сфери. Поняття можливого та необхідного обсягу прибутку, методичні підходи до визначення їх обсягу. Методи планування можливого прибутку підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих джерелах формування.

Економічна природа та сутність ціни в ринковій економіці. Система і класифікація цін на товари і послуги споживчого ринку. Види цін на послуги підприємств туристичної сфери. Суть та склад ціни туристичного продукту. Комплексність ціни туристичного продукту. Склад та структура ціни на окремі види туристичних послуг: на туристсько-екскурсійне обслуговування, на транспортні послуги (автобусні, залізничні, авіа тощо) та інші. Структура ціни туристичного продукту на одного туриста. Динамічне ціноутворення. Цінова політика підприємств туристичної сфери на національному та міжнародному туристичному ринку.

Сутність системи оподаткування підприємств туристичної сфери. Класифікація податків та обов'язкових платежів, що сплачують туристичні підприємства. Особливості та порядок розрахунку на туристичних підприємствах окремих видів податків та обов'язкових платежів. Характеристика бази оподаткування, податкових ставок, пільг та термінів сплати кожного виду податкового платежу в туристичних підприємствах. Спрощена система оподаткування: її сутність та механізм сплати єдиного податку. Сутність та вихідні передумови розробки політики управління сплатою податкових платежів (податкова політика). Структурно-логічна схема процесу управління реалізацією податкової політики підприємства та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Сутність інвестиційних ресурсів. Класифікація інвестицій. Джерела формування інвестиційних ресурсів підприємства туристичної індустрії. Вимоги до здійснення інвестиційної діяльності. Інвестування у формі капітальних вкладень. Система основних коефіцієнтів, що застосовуються у інвестиційному менеджменті. Оцінка ефективності фінансових інвестицій. Принципи здійснення фінансових інвестицій. Основні види інноваційних інвестицій підприємства туристичної індустрії. Основні етапи розробки політики управління інноваційними інвестиціями туристичного підприємства.

Поняття планування діяльності підприємства. Значення фінансового планування. Основні завдання фінансового планування. Ключова мета фінансового планування. Поняття та структура фінансового плану. Особливості організації фінансів в туризмі. Кругообіг оборотних коштів в туризмі. Форма плану доходів та витрат на підприємствах туристичної індустрії. Напрямки планування грошових потоків на підприємствах туристичної індустрії.

Поняття бізнес-плану інвестиційного проекту туристичних підприємств. Цілі і завдання бізнес-плану. Зміст і структура бізнес-плану. Методологічні основи розробки окремих розділів бізнес-плану підприємств туристичної сфери. Особливості розробки бізнес-плану будівництва нового підприємства туристичної сфери. Аналіз ефективності використання економічного потенціалу та особливості розробки бізнес-плану реконструкції діючого підприємства туристичної сфери.

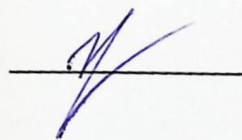
Сутність та основні види ризиків у діяльності підприємств туристичної сфери. Класифікація та характеристика ризиків туристичних підприємств. Види та характеристика втрат підприємств туристичної індустрії від ризикових подій. Структурно-логічна схема процесу управління ризиком та характеристика змісту окремих етапів роботи. Методичні підходи до виявлення ризикових подій та видів ризику, що притаманні діяльності підприємств туристичної сфери. Шляхи та заходи щодо профілактики та мінімізації рівня ризиків на підприємствах туристичної сфери. Форми внутрішнього страхування господарського ризику та оцінка їх ефективності на туристичних підприємствах. Банкрутство туристичного підприємства. Методика оцінки ймовірності банкрутства на підприємствах туристичного бізнесу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джинджоян В. В., Корнеєв М. В., Ходак О.В., Небаба Н. О. Економіка та менеджмент міжнародного туризму: навч. посіб. Київ: Каравела, 2024. 376 с.
2. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посіб. ред.: проф. Перерва П. Г., проф. Матросова В. О., доц. Проскурня О. М ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2020. 893 с.
3. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручн. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 728 с.
4. Мальська М., Рутинський М., Білоус С., Мандюк Н. Економіка туризму. Теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 500 с.
5. Морозова О., Грановська В., Крикунова В. Економіка туризму : навч. посіб. Одеса : Олді+, 2021. 316 с.
6. Світлична В. Ю., Александрова С. А. Економіка туризму : підручн. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 167 с.

УХВАЛИЛИ

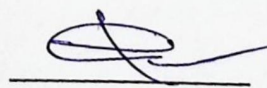
Завідувач кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи

Наталія ЧОРНА

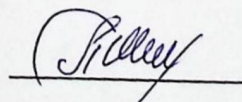
ПОГОДЖЕНО

Голова
фахової атестаційної комісії

Наталя ОНИЩУК

Начальник
навчально-методичного відділу

Тетяна ШЕВЧУК